

Příspěvek významné osobnosti

Lubor Velecký, filosof, učitel, vlastenec a dobrý člověk

Blažena Švandová

Budova na Poříčí 31 byla za první republiky budovou gymnázia, které navštěvoval v průběhu druhé světové války Lubor Velecký, dlouholetý učitel filosofie na University of Southampton, který do Velké Británie uprchl po převratu v r. 1948. Teprve po roce 1989 mohl legálně přijet do své původní vlasti a rodného Brna. Několikrát zavítal i na Pedagogickou fakultu MU v jejím sídle na Poříčí 31, aby vzpomenu na studentská léta a své učitele a aby pro nynější studenty a učitele pronesl přednášky o základech filosofie a vzdělávání. Psaná verze jeho přednášky „Kořeny filosofie“ byla publikovaná v roce 2000 ve sborníku *Na cestě k humanitě II*, vydaném na katedře filosofie a občanské výchovy. K tématu vzdělávání poslal krátce před smrtí pár slov v angličtině. Nebyl přítelem mnohomluvných výkladů. Krátké sdělení nese název *Why education? (K čemu vzdělání?)* a jeho překlad otiskujeme v tomto čísle.

Lubor Velecký se narodil 3. června 1927 v Brně jako druhé dítě Jana a Jindry Veleckých. Maminka byla učitelka na základní škole, tatínek se stal ředitelem brněnských pošt a později, za 2. světové války byl umučen nacisty v Dachau. Je po něm pojmenována ulice v Brně-Židenicích, kde v domku s číslem 4 doposud žije jeho sestra Miluše, vdaná Kovanicová. V Brně chodil do základní školy a vystudoval zde gymnázium, které tehdy sídlilo v budově na Poříčí 31, která je dnes jednou z budov Pedagogické fakulty MU. Politický převrat v roce 1948 přerušil jeho studia práv na Masarykově univerzitě a on uprchl před komunisty do Velké Británie. Po absolvování Univerzity v Glasgow (po jistý čas studoval také v Oxfordu) se připojil k řádu dominikánů (řádové jméno Ceslaus), byl poslán na misie do Jižní Afriky a posléze získal doktorát v Římě. Poté, co rezignoval na své členství v řádu, vyučoval filosofii od roku 1966 až do svého penzionování v roce 1992 na katedře filosofie Faculty of Arts University of Southampton. V Southamptonu se oženil s Jean, s níž se seznámil v době studií v Oxfordu, a společně vychovali syna Alana, který vystudoval psychologii. Po roce 1989 se Lubor Velecký do Brna často vracel, aby – jak říkal – splatil svůj dluh rodné vlasti. Při Masarykově univerzitě a Univerzitě v Glasgow založil v roce 1997 nadaci nesoucí jméno jeho otce „Jan Velecký Travel Bursary“, určenou pro financování recipročních studijních cest studentů a učitelů těchto univerzit. Jeho starost o věci veřejné jej vedla k zájmu o zlepšení stavu knihoven a neváhal pozvat a hostit ve svém domě v Southamptonu brněnské knihovníky, aby viděli na

vlastní oči chod knihoven anglosaského typu s přímým přístupem ke všem fondům. Svou osobní knihovnu odkázal Masarykově univerzitě a nyní je součástí fondu Ústřední knihovny Filosofické fakulty MU, Arne Nováka 1. Ve filosofii se věnoval zejména antice a středověku. Miloval Platóna, ctil Aristotela a nejvíce si vážil sv. Tomáše Akvinského, jemuž věnoval svoje hlavní dílo, monografii *Akvinas' Five Arguments in the Summa theologie 1 a 2, 3 (Akvinského pět argumentů v Summě theologické 1 a 2, 3)*, která vyšla v nakladatelství Pharos v r. 1994. Rozhovor s prof. Veleckým, který s ním vedl jeho spolužák doc. Jan Špaček, si mohou zájemci přečíst v časopise *Univerzitas* č. 3 a 4 z r. 2001. Profesor Velecký zemřel v Southamptonu 30. listopadu 2001.

ŠVANDOVÁ, B. Příspěvek významné osobnosti. *Pedagogická orientace* 2004, č. 2, s. 105–106. ISSN 1211-4669.

Adresa autorky: RNDr. Blažena Švandová, Ph. D., externí vyučující Přírodovědecké a Pedagogické fakulty MU v Brně

K čemu vzdělání?

„A proč ne vzdělání?“ lze pohotově opáčit v odpověď. Bohužel i na tuto druhou otázku se dá jen stěží a povrchně odpovědět. Abychom na ni mohli odpovědět případněji a s větší vážností, potřebujeme se nejprve zamyslet nad tím, co rozumíme slovem „vzdělání“.

Je zřejmé, že ať už míníme tímto slovem cokoli, je třeba, aby znamenalo především onen všeobecně ve společnosti rozšířený proces, který umožní, aby i její noví členové měli možnost naučit se správně chovat a utvářet své vztahy k jiným lidem. Zdá se, že na světě neexistuje jediná společnost, která by se nepokoušela rozšířit obzor svých mladých adeptů vedle toho, co jim mohou poskytnout rodiče a rodina. Společenské dohody ustanovující větší míru vzdělání, než jakou může poskytnout rodina, se značně liší v závislosti na historii, geografických podmínkách, záměrech (schopnosti předvídat) a materiálních zdrojích té které země. Vždy se ale jedná o něco navíc, co už rodina poskytnout nemůže.

Zaznamenat pouze tento dvojí význam slova „vzdělání“ by bylo málo, když je zde ještě velmi důležitý, třetí. Nejlépe se nám ukáže, když ocitujeme slova jednoho z největších učitelů raně středověké Evropy. Když založil v 8. století Karel Veliký svatou říši římskou, uvědomoval si velmi jasně, že vedle vojáků bude potřebovat také vzdělané muže; Jeden z jeho poradců ve věcech výchovy nám zanechal následující myšlenku:

Existují dva způsoby vzdělání: vzdělání zprostředkované druhými a vzdělání, které si poskytne člověk sám. Druhý způsob je důležitější.

Že je to hluboká pravda, vyjde najevo, vezmeme-li v úvahu některé další skutečnosti týkající se vzdělání. Ať už je výchovně-vzdělávací proces, který společnost poskytuje, jakkoli dlouhý, musí někdy skončit. Nicméně ti, kteří jím projdou, ještě život nekončí ani je to nezbaví povinnosti čelit novým výzvám a problémům. Pokud bude oheň vzdělání v jejich srdcích živý, budou se schopni vyrovnat se vším novým a neočekávaným, jak je přináší budoucnost. Dále je zřejmé, že ani ten nejpropracovanější vzdělávací systém organizovaný společností nemůže předvídat všechno. Nedá se nijak zabránit, aby organizované vzdělání nehledělo hlavně zpět, vždyť jeho hlavním účelem je zpřístupnit novým členům společnosti shromážděné vědění a vhled. K přijetí pokladů minula vybízí odměňováním a trestá ty, kteří nevynaloží na jeho osvojení přiměřené úsilí. Nicméně všechny tyto prostředky jsou málo platné v okamžiku, kdy je završen proces vzdělávání. Jedině sebevzdělávání pak pomůže zachovat bystrého ducha, schopnost kritického vhledu a smysl pro sebekritiku. Poradce Karla Velikého měl tedy pravdu, když říkal, že pokračovat sebevzděláváním je tím nejdůležitějším prvkem složitého procesu vzdělávání a výchovy.

Římané došli k podobným závěrům dlouho předtím, než přišla doba Karla Velikého. Jejich přísloví *Non scholae sed vitae discimus* znamená *Neučíme se pro školu, ale pro život*. Jen si představme člověka, který je ověnčen akademickými hodnostmi, má spoustu znalostí, ale je neschopen vycházet s druhými, neumí uspořádat praktické záležitosti svého života a neumí si poradit právě v tom, co lze považovat za nejtěžší zkoušku, kterou každá lidská bytost musí podstoupit – vyrovnat se se stářím a se smrtí. Život, který vystačí jen s pozlátkem úspěchu, který hledá pouze vzdělání pro vzdělání a který se ocitne zcela bez opory, pokud jde o poslední věci člověka, ten si nemůže činit nárok, že by dosáhl vrcholu lidského údělu. Aristotelés ve svých etických spisech říkal, že narodit se člověkem je pouze počátkem stávání se co nejvíce lidským po celou dobužití. Slovem *eudaimonia* nerozuměl Aristotelés „štěstí“, ale to, čím je nadán dobrý člověk. Má-li být lidský podnik úspěšně završen, je třeba začít co nejdříve, nespustit ze zřetele hlavní cíl a zvažovat pečlivě všechno, co člověk dělá. A to musíme dělat nikoli jen za sebe, ale také jako členové společnosti, protože etické myšlení je podle Aristotela myšlením v rámci *polis*, tj. v rámci obce, v jejímž středu se odvíjí životy jednotlivých lidí. Naše myšlení by tedy mělo být „politické“ v řeckém smyslu slova. Osoba, jež se vyvinula jako jedinec zcela neschopný připojení ke společnosti, by byla podle Aristotela buď bohem, nebo zvířetem. Vzdělaná lidská bytost musí být bytostí společenskou.

Takový nebyl jen náhled starých Řeků. Takto uvažoval i člověk, kterého ctím jako největšího Čecha minulého století. Ve svých *Ideálech humanitních* T. G. Masaryk napsal:

„Přede vším je naším úkolem starat se o výchovu a sebevýchovu. ‚Jsme národem Komenského‘, kolikrát jsme tuto frázi opakovali. Budme tedy národem Komenského. Naši starosti musí být školství, je-li pravda, co říkal Komenský, že teprve vzděláním se člověk stává člověkem... výchova musí být naší národní starostí... výchova utváří charakter...“

Lubor Velecký